

Pavlo Zhovnirenko

Центр Стратегічних Досліджень (Київ, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-6137-5951>

e-mail: zhovnirenko@gmail.com

Лише сміливість демократій здатна відродити повагу до міжнародного права і приборкати тиранії

1. Вступ

Ми є свідками того, як останніми десятиліттями криваві диктатури знаходяться у наступі по всьому світу. При цьому вони, спочатку задушивши інакомислення у себе, успішно просувають свій вплив за кордоном, демонстративно, кричуще і практично безкарно порушуючи норми міжнародного права, користуючись демократичними гаслами, інструментами й процедурами демократичного світу, але виключно за межами своїх країн.

Водночас демократичний світ продовжує взаємодіяти з тираніями у рамках загальних принципів міжнародних взаємовідносин, начебто ці норми ними безцеремонно не відкинуті. Тобто ми продовжуємо виконувати свої зобов'язання стосовно тих, хто свої зобов'язання стосовно нас демонстративно не виконує й не думає виконувати.

Це неправильно, несправедливо і непродуктивно. Світова демократія приречена, якщо ми й надалі її надбання розглядатимемо як цінності, універсальні для всього людства, тобто й для інших, далеко не демократичних країн та квазі-державних утворень, незважаючи на те, що вони самі відверто оголосили ці цінності хибними та неприйнятними.

2. З клієнтом треба розмовляти мовою клієнта

Мовою Москви, яку вона використовувала в усі часи і продовжує використовувати зараз, є мова страху, якою вона примушує своє населення до рабства, а людство – до поступок. Тому для звільнення від фактичного диктату Москви нам перш за все треба звільнитися від страху перед нею.

Перший страх, який мають подолати світові демократії – це переляк перед силовим шантажем Москви. Практично в усіх дискусіях чи переговорах із Заходом Кремль викладає на стіл перемовин свій «пістолет» – загрозу війни і ядер-

ного нападу¹. І це спрацьовує. Страх ядерної війни паралізує волю західних лідерів. Вони, як Даладьє і Чемберлен у 1938-му роблять все для умиротворення агресора, забуваючи, що намагання таким чином «принести мир» своїм країнам приносить лише війну.

Нагадаю думку десятилітньої давнини нині покійного колишнього дисидента, політолога й публіциста Володимира Буковського в одному з його останніх прижиттєвих інтерв'ю²: «Перше, що потрібно пам'ятати людям, які мають справу зі співробітниками КГБ, — це те, що з ними не можна домовитися... Це люди, з якими домовитися не можна, бо вони не хочуть з тобою домовлятися... Ви можете вважати, що ви проявили цивілізованість, пішли на якісь компроміси — для них це тільки ознака слабкості, — а значить, треба тиснути далі. Тому треба зарубати собі це на носі: чим раніше ви їх „пошлете”, тим у більшій безпеці будете.

Я вам можу розповісти історію. Там, правда, не зовсім цензурні висловлювання є, але я їх пом'якшу. У таборі в нас сидів старий вчитель із Закарпаття, дуже інтелігентний, знав п'ять мов, такий ввічливий, такий чудовий чоловічок. Раптом „кум” (на табірному жаргоні — оперуповноважений) став його садити. Викликає — і в карцер. Викликає — і в карцер. А у нас була така негласна міжетнічна табірна рада, від різних етнічних груп збиралися нібито попиту чайку, але взагалі обговорювали табірні справи... І ось виникло питання з цим бідним українським учителем: що робити, чому його садять, адже він нічого недозволеного не робить, нікого не чіпає, та й не може нікого чіпати. Я (краще б мовчав) кажу: знаєте, з мого досвіду це означає тільки одне: „кум” його вербує, а інтелігентний наш учитель не може його послати на три літери. А „кума” треба послати на три літери, він іншої мови не розуміє...

Ну, ініціатива карається. Мені кажуть: раз ти так прорахував, поясни йому, він якраз з карцеру вийде. Заварив я чаю, дідок вийшов, пішли за барак, присіли, і я його три з гаком години вчив, як сказати „йди ти на ...”. Причому російський мат — він же цілком у системі Станіславського — не можна просто сказати, це треба якби бачити. А в нього губи не склалися, він не міг вимовити це слово, ніяк. П'ять мов він знає, а це слово не може вимовити. Години три я з ним мучився, навчив. Навчив, він усе зрозумів. Викликав його „кум”, він пішов на п'ятнадцять діб, вийшов — і більше його не чіпали.

Ось вам історія. Вона дуже показова, тому що із КГБ не можна інакше, інакше вони не розуміють, у них по-іншому влаштована голова, їх по-іншому вчать. І ви собі заподіюєте велику бідку тим, що не шлете їх одразу на три літери».

Кремль демонструє правоту Буковського постійно й системно, розуміючи кожен прояв Заходом його доброї волі як ознаку слабкості та реагуючи на неї

¹ K. Kirillova, *Putin's Nuclear Blackmail, a Kremlin Addiction*, <https://cepa.org/article/putins-nuclear-blackmail-a-kremlin-addiction/>, дата звернення: 18 I 2025.

² D. Galperovich, *Vladimir Bukovsky on the Facebook generation confronting the KGB (Russian Language)*, 2011, <https://www.svoboda.org/a/24437884.html>, дата звернення: 18 I 2025.

лише посиленням міжнародного бандитизму. Так було після ненадання Україні й Грузії ПДЧ у 2008 році, настійливих порад Україні не чинити збройного опору захопленню Криму навесні 2014 року, укладання «мінських домовленостей», постійних мантр американського президента і Генсека НАТО після широкомасштабного вторгнення про те, що їхні війська не воюватимуть з росіянами – все це спрацювало не на мир, а навпаки, на розв'язування рук Москві.

Потрібне не умиротворення Кремля, а гарантоване запобігання його агресивній риторичі. Немає іншого шляху переконати Росію відмовитися від застосування «ядерної кнопки», ніж спокійно показати їй чітку перспективу марності надій на таке застосування. Те, що свого часу зрозумів Рональд Рейган, мають зрозуміти й нинішні політики. Для того, щоб Кремль викинув з голови навіть думку про апокаліптичні залякування, Заходу потрібно просто покласти на стіл перемовин з росіянами свій «пістолет» – готовність до миттєвого дзеркального застосування будь-якої сили, включаючи ядерну. А для цього слід невідкладно забезпечити реанімацію всього комплексу ядерної безпеки 50-60-х років минулого століття, рейганівської програми «Стратегічна Оборонна Ініціатива», розміщення ракет середньої дальності у сусідніх з РФ країнах, розробку та реалізацію комплексу нових програм, які гарантуватимуть протиядерну захищеність всієї зони відповідальності Північноатлантичного альянсу.

Держави вільного світу – і перш за все США, Велика Британія та Франція – мають зробити все, щоб якомога швидше Генеральний секретар НАТО замість фрази, сказаної у жовтні 2022 року «Путін має зрозуміти, що у ядерній війні не може бути переможців», впевнено заявив: «Путін має знати, що жодна російська ядерна ракета не пролетить після пуску з земної поверхні, з-під землі, з повітря, з моря чи з-під води і кількох хвилин як буде знищена. Відразу після першого ж російського пуску нами будуть нанесені ядерні удари по центрах прийняття рішень і стратегічних об'єктах у Москві й інших регіонах Росії»³.

Другим страхом, яким Москва перманентно залякує світові демократії – це її війна проти НАТО в разі прийняття до блоку України⁴. Але тут треба розуміти, що насправді Москву непокоїть не просто розширення НАТО – як це доведено її абсолютно спокійною реакцією на прийом до Альянсу Фінляндії та Швеції – а, власне, якраз членство в НАТО України, оскільки воно унеможливить перспективу поглинання України Росією, а отже – позбавляє Росію міфічного «київського коріння», придуманого нею замість реального ординського. Звідси випливає логічний висновок: значить, саме для забезпечення сталого миру у Європі і Україна,

³ C. Weaver, *NATO's Jens Stoltenberg warns Russia of 'severe consequences' if it uses nuclear weapons*, „Financial Times”, <https://www.ft.com/content/36ca9f0b-d287-47ac-8944-36171dbd9a10>, дата звернення: 18 I 2025.

⁴ A. Dawar, *Putin warns NATO over expansion*, „The Guardian”, <https://www.theguardian.com/world/2008/apr/04/nato.russia>, дата звернення: 18 I 2025.

і Захід мають якнайшвидше відрізати шлях Москви до експансії на Захід, тобто забезпечити членство України у Північноатлантичному альянсі.

Третім страхом, який Кремль і «московсько-пітерська опозиція» прищепили Заходу, є небезпека розвалу Росії, який спричинить конфлікти між новоутвореними державами за кордони між ними, неконтрольоване розповзання ядерної зброї та її використання у цих конфліктах. Демократичному світові варто на решті усвідомити: сталий мир у Європі та світі неможливий, доки існує експансіоністська, імперська Росія. Вона це доводить постійним тиском на своїх сусідів, створенням на їхніх територіях фейкових «республік», вигаданих народів і масштабних кровопролитних конфліктів, які тягнуться десятиліттями – і це в той час, коли сама Росія віками поневолює та фактично знищує реальні етноси на їхніх автохтонних територіях.

Тому, аби раз і назавжди вирішити проблему перманентної агресивності Москви, покласти край її спробам руйнації міжнародного права й світового порядку, потрібно забезпечити її деімперіалізацію – не розвал, а контрольовану та повномасштабну реконструкцію, що включатиме й сприяння у перетворенні нинішніх російських регіонів у незалежні демократичні держави. Проста заміна лідера імперського режиму без структурної перебудови держави – «тюрми народів і регіонів» – дуже скоро відродить в Росії дух реваншизму і нову загрозу для цивілізованого світу. Але поки що страх «розпаду Росії» спричиняє те, що етнічно-регіональні платформи й об'єднання, котрі виникли в Росії та її емігрантських середовищах і метою яких є створення замість РФ реальної федерації або й нових незалежних держав, поки що не користуються навіть моральною підтримкою Заходу. До того ж, після закінчення «холодної війни» демократичний світ розслабився і занедбав не лише свій ВПК, а й об'єктивну інформаційну політику щодо своїх громадян, а також населення країн Африки, Латинської Америки та Азії.

Скориставшись цим російська та китайська пропаганда значно посилила свої спроможності у цих регіонах і, постійно педалюючи тему «гегемонізму Заходу», спричинила фактичну проросійську налаштованість «глобального Півдня», його бачення російсько-української війни як намагання США і їх союзників зробити Україну своєю колонією, чому буцім-то протистоять Росія, Китай і все прогресивне людство.

У цих умовах критично своєчасним рішенням для демократичного світу буде заміна нинішньої політики фактичної підтримки територіальної цілісності РФ доктриною необхідності завершення зрозумілого для країн «глобального Півдня» світового процесу деколонізації.

Міжнародно-правовими підставами для такого кроку є як закріплений у Статуті ООН принцип самовизначення народів, так і «Декларація про надання незалежності колоніальним країнам і народам», яка була прийнята – за ініціативою Москви! – 25-ю сесією ГА ООН 14 грудня 1960 року і проголошувала необхідність покласти край колоніалізму та підтверджувала невід'ємне право на повну незалежність і свободу народів всіх колоніальних країн та інших несамоврядних те-

риторій⁵. Цей документ і широка роз'яснювальна дипломатична та інформаційна робота в країнах Африки, Азії та Латинської Америки щодо його повної відповідності умовам, в яких нині перебувають народи РФ, можуть і повинні стати фундаментом ідеологічного обґрунтування необхідності реалізації права на самовизначення народів, колонізованих Росією. Вже саме проголошення деколонізації як мети в умовах російсько-української війни стане потужним стимулом для переорієнтації країн «глобального Півдня», які самі ще зовсім недавно звільнилися від колоніального гніту, з нинішньої політики підтримки Росії на політику солідарності як з колонізованими нею народами, що борються за свою незалежність, так і з тими, хто допомагає цим народам звільнитися – тобто з Україною і Заходом.

Деколонізація Росії забезпечить радикальне зміцнення міжнародної безпеки, оскільки реальністю стануть:

1. Зміна світового політичного балансу за рахунок логічного переходу «глобального Півдня» з проросійської позиції в проукраїнський табір.

2. Зникнення воєнної загрози з боку Російської Федерації для сусідніх та інших держав.

3. Скорочення можливостей Китаю щодо ескалації протистояння з демократичним світом, оскільки деколонізація припинить нинішній рух тоталітарної та економічно слабкої Росії – з її багатогою ресурсною базою та значним ядерним і військовим арсеналом – у бік невідворотного перетворення на васала Китаю.

4. Усунення ядерного шантажу Москви. Новотворені країни Російської Федерації можна переконати оголосити про свій без'ядерний статус, як це зробили колишні радянські держави після розпаду Радянського Союзу. Деякі антиімперіалістичні опозиційні платформи в Росії, наприклад, «Форум Вільних Народів Пост-росії», вже проголосили без'ядерний статус ціллю нових вільних держав⁶. Інший, але теж прийнятний підхід, пропонує опозиційний «З'їзд Народних Депутатів» (засновник – Ілля Пономарьов): управління ядерною зброєю майбутньої Росії за системою «двох ключів»: один – в Москві, другий – в Брюсселі (НАТО).

5. Зменшення ймовірності територіальних конфліктів між новими незалежними державами. Той же «Форум вільних народів пост-Росії» заявив, що нові кордони будуть встановлені на основі нинішніх адміністративних меж. Нові незалежні держави візьмуть на себе зобов'язання врегулювати будь-які можливі територіальні суперечки шляхом переговорів між уповноваженими та легітимно обраними органами влади.

⁵ *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*, United Nation Human Rights Office of The High Commissioner, 14 XII 1960, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-granting-independence-colonial-countries-and-peoples>, дата звернення: 18 I 2025.

⁶ B. Ben, *Disintegrated Russia will be nuke-free, nations subjugated by Moscow decide*, Euromaidan Press, <https://euromaidanpress.com/2023/10/19/independent-republics-of-post-russia-plan-denuclearized-northern-eurasia/>, дата звернення: 18 I 2025.

Тому в рамках цієї «доктрини остаточної деколонізації» місією світової демократичної спільноти має стати допомога національним і регіональним рухам в Російській Федерації, які прагнуть незалежності: організаційна, методична та інформаційна підтримка, сприяння в організації дієвих ініціатив та переговорів, у створенні протодержавних перехідних адміністрацій/урядів у вигнанні тощо.

Хабами таких рухів можуть і мають стати Україна, Польща та Литва, що дасть реальну основу для здійснення практичної місії «Люблінського трикутника». Інші європейські країни – учасниці «Формату Рамштайн» – можуть стати природними партнерами народів та регіонів Російській Федерації. Це забезпечить інтеграцію нових держав у демократичний світ, не допустить їхнього приєднання до спільноти тоталітарних та екстремістських режимів.

Україні не потрібен деструктивний неконтрольований розвал Росії – ми це вже проходили у 1917-1920 роках, коли її матроси й чекісти задавили нашу незалежність і повернули знекровлену Україну до ще більш нелюдської імперії. Україні й світові потрібна деколонізація Росії, причому системна і контрольована, як це було з денацифікацією Німеччини чи демілітаризацією Японії після II Світової війни.

Замість нинішнього постійного самозалежування деструктивним «розпадом» з очевидно негативними наслідками, потрібен протилежний, зворотній алгоритм: активне творення нової реальності, яка народиться не з хаосу, до якого штовхає Росію кремлівське керівництво, а знаходитиметься в руках конструкторів цієї реальності.

3. Порушник міжнародного права не має бути його вигодоотримувачем

Крім нівелювання московських страхів, маємо демонструвати креативність, впертість і послідовність у забезпеченні контролю дотримання загальновизнаних норм мирного співіснування, не боятися називати речі своїми іменами і, в разі необхідності, жорстко та адекватно реагувати.

Основою міжнародного співробітництва держав є не лише міжнародне право, а й принцип взаємної вигоди. На відміну від звичаєвого права, яке зароджувалось ще у давні часи, міжнародне право є відносно молодим, бо набуло особливого розвитку лише у XX столітті, хоча і є значною мірою продуктом, який створювався й розвивається з використанням надбань загального права. І зараз міжнародне право логічно підійшло до якісно нового етапу його вдосконалення, який полягає в необхідності зміни підходу до застосування загальноприйнятих норм: вони мають застосовуватися лише щодо тих країн, які цих норм дотримуються.

Поясню на прикладі. Вже більше двох років у Євросоюзі та США ведеться дискусія щодо конфіскації російських активів на користь України. Конгрес США у квітні 2024 року схвалив законопроект про передачу Україні заморожених російських державних активів. Проте лише шість мільярдів доларів із 300 мільярдів заморожених російських активів зберігаються в банках США, а їх більшість знаходяться у європейських країнах. Але останні не приймають рішення, аналогічне американському, на підставі застережень, що це «незаконно і створить небез-

печний прецедент». Характерною є оцінка економічного оглядача *Neue Zürcher Zeitung* Джеральда Хоспа: «Недостатньо знати, що мораль на боці Конгресу, необхідно також поважати верховенство закону саме тому, що Росію звинувачують у серйозних порушеннях міжнародного права. [...] Звинувачення в лицемірстві та крадіжці [російських активів] будуть на руку, тим більше, що США та країни ЄС не перебувають у стані прямого конфлікту з Росією. Тому експропріація російських коштів – це помилка. Чим це відрізнятиметься від пограбування Росією українських пшеничних полів?».

Це хибна позиція – не лише через аморальність прирівняння агресора до жертви агресії, а й через невідповідність принципам звичаєвого права. В усьому світі у кожній країні діють фактично дві правові системи: одна для законслухняних громадян і друга – для злочинців. Вони існують паралельно і з першої категорії у другу людина переводиться автоматично після скоєного нею злочину й поразки у правах. Такий же алгоритм варто застосувати і стосовно країн, які порушують загальноприйняті норми співжиття. Бо не можуть країни-злочинці мати такі самі права, які мають пристойні учасники міжнародної спільноти. Серйозне порушення будь-якою державою міжнародного права – зокрема вчинення агресії чи геноциду, які визнані злочинами Генеральною Асамблеєю ООН – має автоматично звільняти міжнародну спільноту від дотримання щодо порушника загальноприйнятих правових норм. Легітимну основу для цього дає стаття 60 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів, яка проголошує право учасників будь-якого договору зупиняти його дію щодо учасника, який вчинив істотне порушення цього договору.

4. ООН померла. На її місце має прийти принципово інша організація

Брутальна й неспровокована широкомасштабна війна Росії проти України, якій ООН навіть не намагалася запобігти і яку нездатна зупинити, вчергове продемонструвала абсолютну неспроможність цієї організації забезпечувати реалізацію її найважливішої цілі – розв'язання міжнародних конфліктів. Відповідно до свого Статуту, ООН повинна втручатися в конфлікт на боці будь-якої країни, яка стала жертвою агресії. Це втручання може здійснюватися практично будь-яким методами, включаючи і санкції, і «закриття неба», і направлення на допомогу жертві агресії міжнародного військового контингенту, як це було, наприклад, вчинено щодо захисту Південної Кореї від агресії КНДР у 1951 році. Для таких дій, однак, потрібні рішення Ради безпеки ООН, прийняття яких дотепер унеможливорює своїм вето Російська Федерація.

Непоодинокі пропозиції реформувати, осучаснити ООН, щоб зробити її більш ефективною та спроможною виконувати свої статутні завдання, закінчилися без практичних результатів. Російська кримінально-кагебістська мафія захопила РФ, пише під себе закони, які порушують всю логіку надбань цивілізації: правда Кремлем проголошується навіть не брехнею, а кримінальним злочином, за який «винуватці» масово кидаються до буцегарень на 15 років, а країни-члени ООН оголошуються такими, що не мають права на існування.

Світ десятиліттями говорить правильні слова, виробляє чіткі норми щодо прав людини, недоторканості кордонів, неприпустимості злочинів геноциду, військових злочинів чи злочинів проти людяності, але за весь цей час не виробив системи, яка б забезпечувала їх надійну реалізацію, дієвий захист націй і людства від самодурів при владі. Реалії, на жаль, такі, що навіть нічим не спровоковану агресію, чисто бандитський напад на іншу державу світові лідери по факту сприймають просто як війну, результат якої має вирішуватися на полі бою. При цьому військова допомога жертві дуже часто або не надається взагалі (Хорватія, Ічкерія, Грузія), або надається дозовано (Україна) і без направлення своїх військових підрозділів.

При цьому важливим є те, що агресії зовнішній завжди передують агресія внутрішня – для забезпечення «єдності» режими здійснюють системне «зачищення суспільства» від опозиції. Акції державного терору проти своїх громадян опинилися за межами кримінальної відповідальності, оскільки тоталітарна держава має можливість обґрунтувати їхню доцільність і необхідність неправочинними законами. Терор став легітимним насильством, спрямованим на нав'язування членам суспільства потрібних такій державі світогляду, поведінки, моральних цінностей і норм. У таких умовах суспільство стає заручником диктатора з трансплюванням на все населення відповідних наслідків, характерних для «стокгольмського синдрому». Незгодних шельмують, б'ють, вбивають, катують, труять, а світ і міжнародні організації висловлюють лише занепокоєння та вводять не смертельні санкції, бо більш жорстких і ефективних заходів прямої дії вдяти не можна, оскільки то вже буде трактуватися як «втручання у внутрішні справи». Як наслідок, санкції не зупиняють Путіна, не зменшують його підтримку населенням і тим більше не збільшують внутрішню напругу чи протестні настрої в РФ, тобто не наближають крах режиму.

Диктатори завжди виграють у часі, бо ж одноосібне рішення апіорі приймається швидше ніж те, яке має обговорюватися, ставитися на голосування, а тим більше – потребує консенсусу. Процедура будь-якого міжнародного розслідування є неприйнятно довгою (приклад – розслідування збиття літака рейсу МН 17), а процедура Міжнародного кримінального суду включається лише щодо тих держав, які підписали та ратифікували Римський статут.

Поки міжнародні організації, парламенти та уряди демократичних країн обговорюють, аргументують і контраргументують, диктатори встигають позбутися всіх незгодних у себе в країні, або отримати достатню військову перевагу на території жертви агресії. Тому проблема дієвого захисту людства від тиранів є вкрай актуальною, агресія путінської Росії та лукашенківської Білорусії проти України просто примушує її невідкладно вирішувати. У наш високотехнологічний і «прозорий» час, коли всі приготування, дії та їхні наслідки, включно зі злочинами, приховати просто неможливо, цивілізований світ має виробити нову парадигму відповідальності диктаторів за кримінальні злочини, особливо – за злочини проти людяності. Відеодоказів і свідочтв діянь Путіна та його поплічників в Україні,

їхніх погроз розв'язати термоядерну війну, фактів нелюдської жорстокості з боку білоруського ОМОНу, керованого і підбадьорюваного Лукашенком, більш ніж достатньо для проведення швидкої судової процедури над ними й винесення вироку. Тому новий механізм має бути максимально простим і якомога ближчим до автоматичного. Таким, який передбачений у ст. 5 Північноатлантичного договору, що ще називається «Статутом НАТО». За аналогією з цією статтею, що за три чверті століття довела свою ефективність, має бути встановлена обов'язкова норма: «Невідповідний міжнародному праву, зокрема Статуту ООН і Загальній декларації прав людини, напад однієї країни на іншу або влади будь-якої країни на своїх громадян – є нападом на всі держави». Відповідно до цього автоматично, оперативного й екстериторіально мають здійснюватися всі необхідні дії збройних сил та спеціальних служб демократичних держав із затримання, засудження, а в разі необхідності і фізичної ліквідації кривавого диктатора.

Так, повторюю: фізичної ліквідації. Бо особа, яка нехтує законом і людськими життями є по факту терористом. А терорист при владі – це небезпека у квадраті, тому до керівників держави, які або намагаються, або вже зробили її злочинно-терористичною має бути підхід принаймні не ліберальніший ніж до керівників терористичних угруповань, яких, як відомо, у разі неможливості арештувати просто знищують. А для легітимізації та реалізації всього вищезазначеного має бути створене нове міжнародне об'єднання держав, для яких демократичні цінності є вищим пріоритетом. Демократія й тоталітаризм – два антиподи, а тому антагоністи. Неможливо їх об'єднати в одній системі, наприклад, у міжнародній організації, бо вони просто несумісні.

Тому на зміну ООН, яка намагалася об'єднати всі без винятку держави, має прийти нова організація – об'єднання виключно країн сталої демократії та тих, хто хоче такою країною стати. Запорукою ефективності такого альянсу – скажімо «Організації Вільних Націй» – будуть:

- а) її статутні положення, ідентичні ст. 5 Північноатлантичного договору,
- б) проста і тому швидка процедура розслідування злочину і винесення вироку злочинцеві при владі,
- в) невідворотність покарання, шляхом негайного підключення збройних сил і спецслужб всіх країн-членів Організації для вчинення необхідних дій з метою забезпечення виконання вироку.

Час виразів глибокого занепокоєння кричущими злочинами та бездіяльного засудження сатрапів має відійти у минуле. Бо не існує іншого способу відохотити нелюдів при владі від упивання кров'ю інших, ніж поставити їх перед чіткою і гарантованою перспективою захлинутися власною кров'ю.

5. Росія має бути проголошена терористичною державою

Проте створення замість ООН нової організації займе певний час, а діяти треба негайно, оскільки, як відомо, непокаране зло його множить. Ініціатива визнання РФ державою-спонсором тероризму не отримала підтримки Білого

дому й Конгресу США через «низку негативних наслідків, зокрема, гуманітарного характеру». Натомість навіть поверхневий аналіз дій РФ в Україні показує, що вони за своєю суттю є спрямованими не на підтримку тероризму, а на його організацію та здійснення. Тому абсолютно виправданим і доцільним буде визнання РФ не спонсором тероризму, а тим, ким вона є насправді: терористичною державою.

США та інші наші партнери з очевидних причин навряд чи ініціюють таке рішення та його прийняття. І нам не варто за це їм дорікати хоча б тому, що, по-перше, ми критично залежимо від них у забезпеченні нас зброєю та боєприпасами, по-друге – маємо ставитися до їхніх лідерів і національних інтересів з не меншою повагою, ніж вони до наших, а по-третє вони, за словами Бориса Джонсона, «не можуть бути більшими українцями, ніж самі українці».

Проголосити Росію терористичною державою може й повинна саме Україна, як жертва агресії і об'єкт масових та жорстоких терористичних дій і нелюдських злочинів з боку РФ. Тобто, Верховна Рада України має розробити і прийняти Закон України «Про визнання Російської Федерації терористичною державою».

Прийняття такого закону:

- дасть чітке і логічне визначення Російської Федерації відповідно до рішень та дій її вищого політичного керівництва,
- подасть приклад і дасть вагомий підстави для спричинення «ефекту доміно» – прийняття відповідних актів іншими країнами, у першу чергу учасниками «Коаліції Рамштайн»,
- легітимізує адекватні методи боротьби України та світової спільноти з РФ, відповідні до її реальних дій в Україні, РФ та світі, включаючи використання попереднього досвіду й практики боротьби з терористичними режимами, рухами, організаціями та їхніми лідерами (Лівія – Муаммар Каддафі, Аль Каїда – Осама бен Ладен, тощо),
- відповідає нормам і принципам національного та міжнародного права.

Україна вже офіційно назвала РФ державою-терористом у законі про заборону символіки Z та V, проте там це формулювання є неакцентованим і знаходиться як би в тіні положень про заборону рашистських символів⁷. Тому потрібні чітка констатація й однозначне визначення Росії як терористичної держави.

Хтось може сказати, що такого статусу немає. Так, але відносно недавно не було й статусу «держави – спонсор тероризму». Його ввели США самостійно і в односторонньому порядку 29 грудня 1989 року. Немає й загальноузгодженого визначення терміну «міжнародний тероризм». Проте в універсальних міжнародно-правових документах про боротьбу з тероризмом передбачені зобов'язання держав криміналізувати дані злочини відповідно до свого національного зако-

⁷ Law of Ukraine, 2022: *About prohibition of promotion of the Russian Nazi totalitarian regime, the armed aggression of the Russian Federation as the states terrorists against Ukraine, symbolics of the Russian military invasion of Nazi totalitarian regime in Ukraine*, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=141373>, дата звернення: 18 I 2025.

нодавства, здійснювати юрисдикцію щодо злочинців і створити умови або для притягання їх до відповідальності, або для здійснення їхньої видачі.

Національне законодавство України містить чіткі визначення понять «тероризм», «терористична група», «терористичний акт». І всі вони повністю відповідають природі дій путінського режиму, його структурі та характеру. Ще 1 березня 2022 року Володимир Зеленський заявив: «Ракета в центральну площу Харкова – це відвертий, нічим не прикритий терор. Після такого Росія – це держава-терорист... Закликаємо всі держави світу негайно та дієво відреагувати на цю злочинну тактику агресора та проголосити, що Росія здійснює державний тероризм»⁸.

Поки що жодна держава не наслідувала цей заклик. І це навіть добре – честь починати по справедливості дістанеться нам. Бо тероризм здійснюється саме щодо нас. Бо нам, на відміну від Заходу, немає чого боятися розриву відносин і знищення залишків дипломатії з Москвою, оскільки для нас все це вже давно є доконаним фактом. Після нечуваних звірств на нашій території проти наших громадян немає жодних правових, моральних чи логічних завад щодо того, що саме Україна і може, і повинна першою офіційно проголосити Росію тим, ким вона є – терористичною державою.

6. Висновок

Говорячи про системну людиноненависницьку політику й практику диктаторів, маємо справу з очевидним парадоксом: шаленою диспропорцією між тяжкістю та масштабністю їхніх злочинів і принципом невідворотності покарання, який став для них по факту принципом непокарання. Найжахливішими вбивцями у глобальному вимірі дотепер вважаються такі як Семюель Літл, Андрей Чікатіло чи Луїс Гаравіто, хто самотужки, ховаючись від сторонніх очей і поліції вбив кілька десятків людей. Їхні злочини обурюють людство, полювання на них і суди над ними стають найрезонансними подіями. У той же час як були, так і залишаються поза увагою правників і суспільств вищі посадовці, які не криючись і за допомогою спецслужб та збройних сил безкарно знищують тисячі й мільйони невинних людей.

Цьому парадоксу людство має покласти край.

Анотація: Автор аналізує причини відносно безкарного наступу кривавих диктатур на міжнародне право й права людини. На прикладі Росії і російсько-української війни розкривається причинно-наслідковий зв'язок між цим наступом, нерішучістю демократій та недосконалістю міжнародних організацій і механізмів. Пропонується комплекс заходів демократичних держав для

⁸ *Ракета по центральній площі Харкова – це тероризм, і Росія має відповісти за це в міжнародних судах – звернення Президента України, Рада національної безпеки і оборони України, <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5310.html>, дата звернення: 18 I 2025.*

реалізації принципу невідворотності покарання щодо злочинів, які здійснюються диктаторами відносно своїх громадян та інших держав.

Ключові слова: Росія, диктатура, деколонізація, ООН, держава-терорист

Only the courage of democracies can revive respect for international law and curb tyranny.

Abstract: The author analyzes the reasons for the relatively unpunished attack of bloody dictatorships on international law and human rights. Using the example of Russia and the Russian-Ukrainian war, the cause-and-effect relationship between this attack, the indecision of democracies, and the imperfection of international organizations and mechanisms is revealed. A set of measures for democratic states to implement the principle of the inevitability of punishment for crimes committed by dictators against their citizens and other states is proposed.

Keywords: Russia, dictatorship, decolonization, UN, terrorist state

Tylko odwaga demokracji może przywrócić szacunek dla prawa międzynarodowego i ujarzmienie tyranii

Streszczenie: Autor analizuje przyczyny stosunkowo bezkarnych ataków krwawych dyktatur na prawo międzynarodowe i prawa człowieka. Przykład Rosji i wojny rosyjsko-ukraińskiej ujawnia związek przyczynowo skutkowy między tą ofensywą, niezdecydowaniem demokracji oraz niedoskonałościami organizacji i mechanizmów międzynarodowych. Zaproponowano szereg środków, które umożliwią państwom demokratycznym wdrożenie zasady nieuchronności kary za zbrodnie popełnione przez dyktatorów przeciwko swoim obywatelom i innym państwom.

Słowa kluczowe: Rosja, dyktatura, dekolonizacja, ONZ, państwo terrorystyczne

Бібліографія

Джерела

Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, 1960, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-granting-independence-colonial-countries-and-peoples>

Law of Ukraine, 2022: *About prohibition of promotion of the Russian Nazi totalitarian regime, the armed aggression of the Russian Federation as the states terrorists against Ukraine, symbolics of the Russian military invasion of Nazi totalitarian regime in Ukraine*, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=141373>

Література

Ben B., 2023, *Disintegrated Russia will be nuke-free, nations subjugated by Moscow decide*, <https://euromaidanpress.com/2023/10/19/independent-republics-of-post-russia-plan-denuclearized-northern-eurasia/>.

Dawar A., *Putin warns Nato over expansion*, 2008. <https://www.theguardian.com/world/2008/apr/04/nato.russia>.

Galperovich D., *Vladimir Bukovsky on the Facebook generation confronting the KGB (Russian Language)*, 2011, <https://www.svoboda.org/a/24437884.html>.

Kirillova K., *Putin's Nuclear Blackmail, a Kremlin Addiction*, 2024, <https://cepa.org/article/putins-nuclear-blackmail-a-kremlin-addiction/>.

Weaver C., *Nato's Jens Stoltenberg warns Russia of 'severe consequences' if it uses nuclear weapons*, 2022, <https://www.ft.com/content/36ca9f0b-d287-47ac-8944-36171dbd9a10>.